

SKÄRGÅRDARNAS RIKSFÖRBUND

Programrådet för traditionell kunskap

Minnesanteckningar från möte 26 oktober 2022

Plats: Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, KSLA, i Stockholm

Totalt deltog 36 personer i mötet med representation från SLU, myndigheter, länsstyrelser, kommuner och regioner, organisationer, museer, universitet och utbildningar.

Ett informationsmaterial har framställts för att tydligare kunna beskriva hur Sverige kopplar till frågorna om Konventionen om biologisk mångfald, CBD. Denna kommer att släppas digitalt 16 november och kan förhoppningsvis få god spridning samt bättre förståelse för vad Sverige och många av världens länder skrivit på.

I december är det dags för ett stort internationellt möte om CBD i Montreal, Canada. Detta möte kallas COP15 (Conference of the parties) och där kommer man att förhandla fram ett nytt globalt ramverk för CBD. Den svenska delegationen består av drygt 20 personer. Tyvärr finns inga representanter med från brukarorganisationer i Sverige, endast från Sametinget och ett antal myndigheter. Redan här kommer kritik från gräsrotterna på mötet eftersom små organisationer inte har varken en inbjudan eller ekonomiska resurser att skicka representanter.

Det pågår en biologisk mångfaldskris. Kortsiktiga materiella värden är enligt en rapport orsaken till krisen inom biologisk mångfald. Vad kan man göra för att vända läget?

Susanne Östergård, Naturvårdsverket (NVV)

informerade om hur arbetet på NVV fungerar. Alla statliga myndigheter har en förordning = instruktioner för sitt arbete. NVV är förvaltningsmyndighet i frågor om klimat, luft, mark, biologisk mångfald, förorenade områden, kretslopp, avfall, miljöövervakning och miljöforskning. Man får ett nytt regleringsbrev varje år.

Inom NVV finns ett vetenskapligt råd för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, i det finns representanter från sametinget men inte från några andra organisationer. Man har också olika forum för dialog t.ex. chefsforum med myndigheter såsom Hav och Vattenmyndigheten (HaV), SKS, Riksantikvarieämbetet (RAÄ) m.fl. Internationellt arbetar man bland annat med CBD och Arktiska rådet, nationellt via Sveriges 16 miljömål och generationsmålet.

Tove Lundberg, Naturvårdsverket

berättade om Arktiska rådet, Arctic council. I centrum för arktiska rådet finns traditionell kunskap. 8 stater/länder ingår och 6 urfolksorganisationer. Samerådet är en av dem och representerar samer i Sverige, Norge, Finland och Ryssland. Utrikesministrar ses på ministermöte vartannat år. Nu är Arktiska rådet satt på paus p.g.a. Rysslands invasion av Ukraina. Man kan och vill inte jobba med Ryssland men behöver dem samtidigt för gemensam långsiktig miljöförvaltning.

Mikael Lindberg, Naturvårdsverket

berättade om "Skötsel av kulturpräglad natur" - ett kunskapsprojekt med Centrum för biologisk mångfald (CBM), RAÄ, NVV och SKS. Projektet består av kurser och skrifter. Syftet är kompetensutveckling om biologiskt kulturarv, målgruppen är förvaltare av kulturpräglad natur, huvudsakligen skyddade områden. Men - vi ifrågasatte varför man inte tar med traditionell kunskap i dessa kurser? Det framkom att man vid ett kurstillfälle kvällen innan kursdagen hade bjudit in några "gräsrötter" och en bad om att få vara med på själva kursen kommande dag. Detta visade sig bli otroligt lyckat för alla deltagare eftersom den lokala traditionella kunskapen kom med just denna person som hade enormt mycket att tillföra. Varför var det inte självklart att bjuda in även "vanligt folk" till kurserna, att lära av varandra och ta tillvara den traditionella kunskapen när man ska ha kompetensutveckling om det biologiska kulturarvet???

Mattias Schönbeck, Riksantikvarieämbetet

beskrev hur RAÄ arbetar och vad deras uppdrag består av. Även han pratade om kurserna som anordnats tillsammans med CBM och NVV, olika samverkansprojekt och nätverk etc. En fråga som togs upp var om RAÄ samverkar med HaV angående kulturmiljöer men svaret blev att länsstyrelsernas kulturmiljöavdelningar har för lite resurser. Flera i lokalen påpekade att det finns stor traditionell kunskap om lämningar i vatten, fiskeplatser, redskap med mera som riskerar att falla i glömska om myndigheter inte intresserar sig för att ta del av dem och också möjliggöra fortsatt småskaligt fiske.

Leila Nutti, Laponia

Laponia är ett världsarv sedan 1996. Det finns 1154 världsarv. Majoriteten är kulturarv, en del är naturarv, en liten del är mixed bl.a. Laponia. 9 samebyar har betesmark inom området, det ingår 4 nationalparker och ett antal naturreservat och blir gemensamt ett samlat område av skydd. Världsarvet består av naturens värden, renskötsel, samisk kultur och spår av tidiga brukare. Om någon del försvinner, så försvinner också världsarvsstatusen.

Man använder många samiska ord, det genomsyrar både föredraget och skötseln och mycket av den traditionella kunskapen återfinns just i språket.

Laponiatjuottjudus = förvaltningen av Lapponia. Den sker med samisk majoritet i partsarbetet där 9 samebyar är med samt NVV och RAÄ. Man jobbar utifrån tre värden i alla beslut och tar in all kunskap och nyttjande, vänder o vrider på frågorna tills alla är överens. Man ska visa praktiskt att man besitter kunskapen, smått som stort. Inga beslut tas innan alla parter är överens. Det kallas "konsensus". Det kan ta lång tid att få fram beslut mellan staten, länsstyrelse, kommuner och samebyar men man jobbar fram en enighet innan beslut tas. Alla ska vara eniga, alltså gäller inte majoritetsbeslut.

En nyckel till framgång: dricka kaffe! Att dricka kaffe tillsammans etablerar ett förtroende, bit för bit. Man bjuder alltid på kaffe!

Searvelatnja - en mötesplats för erfarenhets- och kunskapsutbyte. Dit är alla välkomna. Rádedibme - ett rådslag där alla ges möjlighet att delta. Det är ett forum för ömsesidigt samtal och diskussioner om förvaltningen av Lapponia och ordnas minst 2ggr / år.

De människor som lever och verkar i Lapponia har kunskap och erfarenheter som inte går att hitta någon annanstans. Detta är något som går att överföra på många lokala grupper som aktivt lever med traditionell kunskap, de finns överallt i landet och behöver lyftas fram.

Normalt förvaltas nationalparker av NVV men Lapponia har i uppdrag att i en annan form genom ideella föreningen Lapponia arbeta genom partsrådet med deltagare från olika håll.

Grupparbeten

Efter föredragen följde grupparbeten där jag som representant för SRF fick ingå i gruppen om fiskefrågor. Vi fick jobba med fyra frågor:

- Vilken roll har traditionell kunskap och hållbart sedvanebruk för en hållbar förvaltning av biologisk mångfald idag?
- Vilken roll borde den ha?
- Hur arbetar vi med det i våra olika verksamheter och organisationer idag och framåt?
- Med vem arbetar vi och vilka borde vi arbeta med?

I denna grupp ingick förutom jag även representanter för HaV, Sveriges kust- och insjöfiskare, Sveriges fiskevattenägare, Länsstyrelsen i Östergötland och Sveriges insjöfiskares centralförbund. Det var en ganska tröstlös grupp där vi var många som var bekymrade över läget för fisk och det småskaliga fisket. Stor del av tiden pratade vi om den skövling av fisk som pågår och hur svårt det är att som småskalig fiskare ens kunna starta och få en licens. Likaså avsaluförbudet som gör att man inte ens får sälja minsta lilla fisk från eget vatten utan licens. Förslag att använda B-licenser som skulle kunna fungera som binäringslicens begränsad till lokalt område. Ett sätt för unga att komma in i yrket och också kunna användas då man slutar yrkesfiska och övergår till husbehovsfiske.

Vi var alla också bekymrade över hur snabbt kunskapen om fiske, fiskeplatser, redskap, båtar med mera försvinner när man slår undan benen på det småskaliga fisket.

Andra frågor som vi drog i var fiskeförvaltning, hur bra det kan fungera i insjöar men hur det fria handredskapsfisket stoppat många möjligheter till lokal förvaltning av kustområden.

Inom programrådet planeras för ett speciellt fiskemöte som enbart ska fokusera på fiskefrågor. Då vill vi även ha med MSB med tanke på livsmedelsförsörjningen i landet, Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Eldrimner med flera. Datum för detta kommer framöver.

Fokalpunktsuppdraget (samordnandet) som Sametinget fått och nu genomför tillsammans med CBM, delvis genom Programrådet) ska slutredovisas i december 2023. Man föreslår att Programrådet ska ha minst 2 möten under 2023. För att få lite mer bakgrund om vad Fokalpunktsuppdraget innebär och vad konventionen säger, läs gärna min tidigare rapport från programrådsmöte och kika på pdf:en, alltså det informationsmaterial som släpps digitalt 16 november.

Antecknat av Anna-Karin Utbult Almkvist
Missjö, november 2022